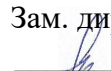

Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Бурунгольская средняя общеобразовательная школа им.С.Г. Дугарова»

РАССМОТРЕНО
МО учителей гуманитарного цикла
Руководитель МО

 Хаптагаева А.С.

Протокол №1
от «30» августа 2023г.

СОГЛАСОВАНО
Зам. директора по УР
 Цыбикова Н.А.

Протокол №1
от «30» августа 2023г.

УТВЕРЖДЕНО
Директор
Цыренова Г.Б.

Приказ №146
от «1» сентября 2023г.

Рабочая программа
учебного предмета
«Родная (бурятская) литература»

для 5 класса среднего общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель: Шарастепанова Туяна Валерьевна,
учитель бурятского языка и литературы
высшей квалификационной категории

с.Хужир, 2023г.

Пояснительная записка

Литература үзэлгын шэнэ теори М.М. Бахтинай концепци дээрэ үндэхэлнэ. Энэ теориин ёһоор литература үзэлгэ хоёр ехэ бүлэгһөө бүридэнэ: уран зохёол бүхэли дээрэнх хараха, уран зохёолой юртэмсэ (модель мира) бии болгохо. **Автор – Зохёол – Уншагша** гэхэн схемэ нурагшадта ойлгуулхын тула элдэб янзын ажал хүдэлмэри ябуулха ёһотой болоно. Нурагша гансал зохёол уншагша байха бэшэ, харин авторай юу хэлэхээс ханаһыень ойлгохо, авторай харасаар зохёол хаража шадаха шадабаритай болохо ёһотой. Литератураар мэдэсын дүүрэн байхын тула нурагша бүхэниие «критик-шүүмжэлэгшэ» ба «теоретик» болгон, уран зохёол бэшэхэ, хүгжөөхэ, хубилгаха дүрим мэдэхэ, хэрэглэжэ шадаха үүргэдэ нургаха. «Критик» ба «теоретик» тухай мэдэсэнх нурагшадай автор-уншагша болон хүдэлхэдэнх ехэ тунхатай. Автор, уншагша, шүүмжэлэгшэ, теоретик болон хүдэлжэ нурахадаа, нурагшад литературна хүгжэлтэ бүхэли дээрэнх абана.

Уран уншагыёе хүмүүжүүлхын тула иимэнүүд **гол шухала зорилгонуудыёе** бээлүүлхэ ёһотой:

- зохёолдо авторай ба уншагыын хараса байдаг гэжэ ойлгохо;
- нурагша бүхэн автор, уншагша, шүүмжэлэгшэ, теоретик болон хүдэлжэ нураха.

Уран найханай литература гү, али уран зохёол шудалан үзэлгын **гол зорилгонууд** гэбэл:

- уран найханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажамидалда тусхай нуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;
- уран найханай литература шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соёл болбосорол, ёһо заншал ойлгожо абалгын тусгаар арга гэжэ ойлгуулха;
- уран зохёол уншаха дуратай болгохо, гоё найхание наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойроние зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэйгээр хандахыёе нургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ нургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдыёе **мэдэхэ ёһотой:**

- уншажа байһан зохёолойноо автор тухай, номой нэрын удха тайлбарилга;
- уран зохёолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдыёе;
- уран зохёолой текстнүүдыёе;

- шудалан үзэжэ байһан зохёолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохёол соохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна, тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;

- уран зохёол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзунууд, зохёолой темэ, идей, гол удха, уран зохёолой героинууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;

- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохёолой хэһэгүүдые;

Нурагшад иимэ юумэнүүдые **хэжэ шадаха ёһотой:**

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалые хөөрэжэ;

- уран зохёолшын зураглаһан зурагыг ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;

- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала асуудалнуудые (эпизодуудые), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юрын үйлэнүүдһээ илгажа;

- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;

- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалиин зураглалнуудые текст соһоо илгажа;

- зохёолой идейнэ болоод уран һайханай талыг харуулалгада сюжетдэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;

- зохёолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;

- зохёолой героинуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг элирүүлхэ зорилготойгоор героинуудые зэргэсүүлжэ;

- уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниинь хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;

- монологическа хэлэлгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;

- үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхын ойлгожо уншаха онһон аргатай, дадалтай болохо;

- уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо;

- уран зохёолыг сюжетно-композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха;

- уран зохёол дотор авторыень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдаһан героинуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгыг ойлгожо абаха;

- уран зохёолой жанр болон родто хубаардагыг ойлгожо элирүүлхэ шадабаритай болохо;

- диалог, монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;
- элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадабаритай болохо;
- уншаһан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинуудые хэрэглэжэ г.м.

Мүнөө үедэ шабинарай бэе махабад бэхижүүлхэ, элүүр энхые сахиха тухай асуудал гол асуудал болоод байна. Тиймэһээ энэ нуралсалай программаар үзэгдэхэ материал үхибүүдэй ухаан бодол болон наһандань таарамжатайгаар зохёогдонхой.

Багша творческо хандажа, хурагшадайнгаа наһа, бэлэдхэл, мэдэсэ, шадабари хараадаа абан ажаллаха ёһотой. Сээжэлдэхэ зохёолнууд класс бүхэндэ багшын үзэмжөөр үгтэхэ гэжэ хараалагдана.

Бэдэрэлгэ, шэнжэлэлгэ, шухала асуудал табилга, наадан хургалга гэхэ мэтэ онол аргуудые хэрэглэн хургажа, үхибүүдэй һонирхол татан, мэдэсыень үргэдхэн, хүн шанарыень хүмүүжүүлэн, мүнөө үсын эрилтэ ханган хүдэлхөөр хараалан, энэ ажалай программа зохёогдобо. Бээлүүлхэ болзор ба шата – 2023/2024 нуралсалай он, нуралсалай түсэбөөр долоон хоногой 2 саг үгтэнэ, жэл соо хамтадаа 68 саг.

3. Содержание учебного предмета

№ п/п	Список разделов	Кол-во часов	Формируемые УУД по разделам
	Зохёолой гол нюур – абари зан – дүрэ		
1.	Литература –уран үгын искусство. Раздел 1. Арадай аман зохёолой бага жанрнууд: Тоолуурнууд. Сэсэ Буляалдаан. Жороо үгэнүүд. Таабаринууд. Юртэмсын гурбан ба дүрбэн. Онһон ба хошоо үгэнүүд.	3 ч. 8 ч.	<i>Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты)</i> – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ). <i>Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):</i> - багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха; - хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо; - юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ; - өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон критеринүүдээр шалгаха;
2.	Раздел 2. Арадай онтохонууд: Сэсэн хүүхэн. Үнэгэн, буга, хирээ гурбан. Зол Шор хоёр. А.А. Тороев. Е.И. Сороковиков-Магай. Буряад онтохон.	6ч. 1 ч.	

3.	<p>Буддын шажанай зохёолнууд: Алтан үдэтэ хун шубуун. Хоёр толгойтой бүргэд. Юртэмсын заршам. Хорото жаданууд. Бээ абаралгын найман зам.</p>		<p>- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.</p>
4.	<p>Раздел 3. Литературна онтохонууд: Ш. Нимбуев «Тархайн хүбүүн Зархай».</p>	4 ч.	<p>Оришон тойрониие шудалха шадабари (познавательные УУД):</p> <ul style="list-style-type: none"> - номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо); - зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо; - багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха; - үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тийн һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ; - текстын удха дамжуулха.
	<p>Раздел 4. Хөөрөөн: Б.-Б. Н. Намсарайн «Алтаргана». Х.Намсараев «Үри нэхэбэри». Д. Н. Сультимов «Өөрыгөө хэхээбэ». Ц.Н. Номтоев «Хилээмэн».</p>	13 ч.	<p>Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):</p> <ul style="list-style-type: none"> - өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тийхэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха; - хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо; - уран гоёор уншаха, хөөрэхэ; - классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ; - хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тийхэдэ олон ондоо «тушаал» бэ дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.
5.	<p>Раздел 5. Туужа: Ц.-Б. Б. Бадмаев «Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалһан тухай». Серёжа Буда хоёр ёһотой нүхэд. Зохёол соо ёһо заншалнууд харуулалга. Зохёолой гол бодол.</p>	14 ч.	<p>Буряад хэлээр шадабари (предметные УУД): тус программа соо һурагшад гол түлэб иимэнүүд онол шадабаритай болохо гэжэ хараалдагдана:</p> <ul style="list-style-type: none"> - үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхатайгаар (удхыень ойлгожо) уншаха оньһон аргатай, дадалтай болохо; - уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо; - уран зохёолые сюжетно- композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха; - уран зохёол дотор авторыень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдаһан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгые ойлгожо абаха;
6.	<p>Раздел 6. Шүлэглэмэл зохёолнууд: Ч. Цыдендамбаев «Сэсэгхэн», Ц. Зарбуев «Буряад орон», А. Жамбалон «Талын хүнби». Г. Чимитов «Эрэ тахья».</p>	10 ч.	
7.	<p>Раздел 7. Басни</p>	2 ч.	

8.	Раздел 8. Зүжэглэмэл зохёолнууд: М.Ж. Батоин «Шэдитэ тулам».	7 ч.	<ul style="list-style-type: none"> - уран зохёол дотор этическэ, социальна-историческа ба нравственна-философско проблематика илгаруулха шадабаритай болохо; - уран зохёолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бээ даагаад анализ хэхэ шадабаритай болохо; -уран зохёолдо үндэнэ баримтатай эстетическэ сэгнэлтэ үгэжэ шадаха; -уран зохёолые соёл болон ёно заншалтай холбожо, тайлбарилха шадабаритай болохо; диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо; - элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадабаритай болохо; - шэнжэлгын ажалнуудые хэхэ шадабаритай болохо
Хамта дээрээ:		68 ч.	

4. Календарно-тематическое планирование

№ п/п	Наименование разделов и тем	Всего часов
<i>1-дэхи четверть – 16 ч.</i>		
1	Литература –уран үгын искусство	1
2	Уран зохёолой нюусанууд	1
3	Уран зохёолой нюусанууд	1
Раздел 1. Арадай аман зохёолой бага жанрнууд – 8ч.		
4	Фольклор тухай ойлгосо, Тоолуурнууд,	1
5	Буряад арадай нааданууд	1
6	Сэсэ буляалдаан	1
7	Жороо үгэнүүд	1
8	Таабаринууд	1
9	Таабаринууд	1
10	Онһон ба хошоо үгэнүүд	1
11	Онһон ба хошоо үгэнүүд	1

Үргэлжлэлхэн зохёолнууд.		
Раздел 2. Арадай онтохонууд – 7ч.		
12	Сэсэн хүүхэн	1
13	Сэсэн хүүхэн	1
14	Зохёолой анализ	1
15	«Үнэгэн, буга, хирээ гурбан»	1
16	«Зол Шор хоёр»	1
<i>2-дохи четверть – 16ч.</i>		
17	Буряад арадай онтохоход. Ондоо арадай онтохонууд	1
18	Буддын шажанай зохёолнууд	1
Раздел 3. Литературна онтохонууд – 4ч.		
19	Ш. Нимбуев «Тархайн хүбүүн Зархай»	1
20	Ш. Нимбуев «Тархайн хүбүүн Зархай»	1
21	Зохёолой сюжет ба композици. Шалгалта	1
22	Литературна наадан (классчаа гадуур)	1
Раздел 4. Хөөрөөн – 13 ч.		
23	Б.-Б. Н. Намсарайн «Алтаргана»	1
24	Б.-Б. Н. Намсарайн «Алтаргана»	1
25	Зохёолой анализ	1
26	Х.Намсараев «Үри нэхэбэри»	1
27	«Үри нэхэбэри»	1
28	Зохёолой анализ	1
29	Д. Н. Сультимов «Өөрыгөө хэхээбэ»	1
30	Ц.Н. Номтоев «Хилээмэн»	1
31	«Хилээмэн»	1
32	«Хилээмэн»	1
<i>3-дахи четверть – 20 ч.</i>		
33	«Хилээмэн хаанаһаа ердэг бэ?» (проект бэлдэлгэ)	1
34	«Хилээмэн хаанаһаа ердэг бэ?» (проект хамгаалга)	1
35	Минии түүрүүшын хөөрөөн	1
Раздел 5. Туужа – 14 ч.		

36	Ц.-Б. Б. Бадмаев «Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалхан тухай»	1
37	«Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалхан тухай» (1-2-дохи бүлэгүүд)	1
38	«Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалхан тухай» (3-дахи бүлэг)	1
39	«Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалхан тухай» (4-6-дахи бүлэгүүд)	1
40	«Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалхан тухай» (7-9-дэхи бүлэгүүд)	1
41	Даага дэллээн	1
42	Буряад арадай ёһо заншал	1
43	Туужа дотор хүнүүдэй хоорондохи харилсаан ба хани нүхэсэл	1
44	Хүдөөгэй хүүгэдэй ажабайдал	1
45	Цырен-Базар Бадмаевай геройнууд – манай үеын хүбүүд	1
46	Зохёолой анализ	1
47	Классчаа гадуур үгтэһэн туужанууд. Ж.Балданжабон «Алханын нюсанууд»	1
48	«Алханын нюсанууд»	1
49	«Алханын нюсанууд»	1
Раздел 6. Шүлэглэмэл зохёолнууд – 10 ч.		
50	Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо	1
51	Шүлэглэмэл зохёолой нюусанууд	1
52	Шүлэглэмэл зохёолой нюусанууд	1
4-дэхи четверть – 16ч.		
53	Ч. Цыдендамбаев «Сэсэгхэн»	1
54	Ц. Зарбуев «Буряад орон»	1
55	А. Жамбалон «Галын хүнби»	1
56	«Галын хүнби»	1
57	Классчаа гадуур үгтэһэн шүлэгүүд А.Жамбалон «Мууе һайниинь дарадаг»	1
58	Г. Базаржапова-Дашеева «Эрбээхэй, дэгдыш!»	1
59	Минии туршалга	1
Раздел 7. Басни -2ч.		
60	Г. Чимитов «Эрэ тахяа»	1
61	«Эрэ тахяа»	1
Раздел 8. Зүжэглэмэл зохёолнууд – 7 ч.		

62	Зүжэглэмэл зохёолнуудай шэнжэ. М.Ж. Батоин «Шэдитэ тулам»	1
63	«Шэдитэ тулам»	1
64	Зүжэгэй геройнууд	1
65	Зүжэг соо харуулагдаһан зүрилдөөнүүд	1
66	Класчаа гадуур уншаха зүжэгүүд. Н.Балдано «Сэсэн Максар»	1
67	«Сэсэн Максар»	1
68	Сценари тухай	1
	Хамта дээрээ:	68 ч.

Нуралсалай методическа хангалга:

1. «Буряад литература» С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2018он;
- 2.«Буряад литература» (методическа дуралхалнууд) Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2018он;
- 3.«Ажалай дэбтэр» Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2018он;
- 4.«Буряад нургуулиин программанууд» (5-11 кл.), Улаан- Үдэ, 2008 он;
- 5.«Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ», Улаан-Үдэ, 2007 он.
6. «Теория и методика обучения бурятской литературе» Бадмаева О.Б. Улаан-Үдэ, 2009г.
- 7.«Буряад литератураар тестнүүд» Дампилова Х.Д., Улаан-Үдэ, 2001он.

Интернет онол арга:

- <http://www.edu.ru> – Федеральный портал «Российское образование».
- <http://www.edu03.ru/-Министерство> образования и науки РБ
- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.ict.edu.Ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».